Fever with rash ในเด็ก

แยกตามรูปผื่น 3 กลุ่ม: **maculopapular**, **vesicular** และ **petechiae/purpura** แล้วใช้ **ลำดับเวลาของไข้กับผื่น**, การลามของผื่น และอาการร่วมช่วยแยก · ส่วน purpura กับไข้ต้องคิดถึง **meningococcemia** ก่อนเสมอ

Asst. Prof. Puttichart Khantee

อ่าน ~25 นาที

13 ข้อท้ายบท

01 Approach: ซักอะไรบ้าง

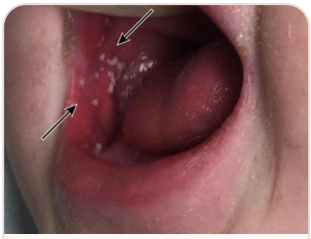
- **ลักษณะผื่น** (MP, vesicle, pustule, urticaria, petechiae) · **การกระจายและการลาม** · **เวลาที่ผื่นขึ้นเทียบกับไข้**
- Sick contact · อาการร่วม · ยาที่ได้ · วัคซีน (MMR, VZV) · เดินทาง (rickettsia) · ความเสี่ยง STD (HSV, syphilis) · ภูมิคุ้มกัน

กลุ่มผื่น	Infection	Non-infection
Maculopapular	Measles, rubella, roseola, erythema infectiosum, EBV, dengue/Zika/chikungunya, scarlet fever, mycoplasma, rickettsia, secondary syphilis	**Kawasaki**, SLE, JIA, drug (MPE, DRESS)
Vesicle/bulla	HFMD, HSV, varicella, zoster, bullous impetigo, SSSS, DGI, congenital syphilis	SJS/TEN, AGEP
Petechiae/purpura	**Meningococcemia**, bacteremia (pneumococcus, Hib), dengue	IgA vasculitis (HSP)

02 Measles (โรคหัด)

Measles
confluent MP rash ที่หน้า

Koplik spots
จุดขาวบนพื้นแดงที่กระพุ้งแก้ม

- ติดต่อทาง **airborne** · พบมากในเด็ก <5 ปี · ฟักตัว 8–12 วัน · ติดต่อได้ **4 วันก่อนถึง 4 วันหลังผื่นขึ้น**
- ไข้สูง + **3C** (cough, coryza, conjunctivitis) → **Koplik spots** วันที่ 2–3 ของไข้ (ขึ้นก่อนผื่น ~2 วัน อยู่ 12–48 ชม.)
- **ผื่นขึ้นหลังไข้ ~4 วัน** เริ่มที่ไรผม หลังหู หน้า แล้วลามลงลำตัว แขนขา (**cephalocaudal**) เป็น confluent · วันที่ผื่นขึ้นยังไข้สูง · ผื่นถึงเท้าใน 3 วันแล้วไข้ลง · หายด้วย **brownish discoloration + desquamation** ไม่มีแผลเป็น
- Lab (ถ้าต้องการ): NP swab RT-PCR (วันที่ 1–5) · measles IgM (≥วันที่ 4 หลังผื่น)
- รักษา: supportive + **vitamin A** 2 วัน (≥1 ปี 200,000 IU · 6–11 เดือน 100,000 IU · <6 เดือน 50,000 IU) · รายงานโรค · **airborne isolation ถึง 4 วันหลังผื่นขึ้น**
- ภาวะแทรกซ้อน: pneumonia, otitis media, ท้องเสีย, encephalitis · **SSPE** 7–10 ปีต่อมา (หายากมาก)

03 Rubella, roseola infantum, erythema infectiosum

Roseola
discrete MP rash ที่ลำตัว

Fifth disease
slapped cheek + lacy rash

Congenital rubella
blueberry muffin

	Rubella	Roseola infantum	Erythema infectiosum
เชื้อ	Rubella virus · ฟักตัว 14–23 วัน	**HHV-6** (HHV-7) · อายุ 6 เดือน–2 ปี	**Parvovirus B19** (เป้าคือ RBC precursor)
ไข้กับผื่น	ไข้ต่ำ ผื่นขึ้นพร้อมไข้	**ไข้สูง >39°C 3–7 วัน แล้วผื่นขึ้นเมื่อไข้ลง**	Prodrome ไข้ต่ำ
ผื่น	เริ่มหน้าลามลงเร็วใน 1 วัน **discrete ไม่ confluent** หายใน 3 วัน ไม่ลอก · Forchheimer spots ที่เพดานอ่อน	Discrete MP rash เริ่มลำตัว ไม่คัน หายใน 2–3 วัน	**Slapped cheek** (เว้นสันจมูกและรอบปาก) → **lacy reticular rash** ที่ลำตัวแขนขา กลับมาได้เมื่อโดนแดด/ร้อน
จุดเด่น	**Postauricular, suboccipital, posterior cervical LN** · ข้ออักเสบในวัยรุ่น/ผู้ใหญ่	Bulging fontanelle, LN · **febrile convulsion**	Aplastic crisis, hydrops fetalis
Isolation	Droplet 7 วันหลังผื่น	–	Droplet

Congenital rubella syndrome
ติดเชื้อในครรภ์ GA ≤12 สัปดาห์ → 85% · 13–16 สัปดาห์ → 50% · Triad: **ตา** (cataract, glaucoma), **หัวใจ** (PDA, peripheral PS), **sensorineural hearing loss** · blueberry muffin (extramedullary erythropoiesis), microcephaly, IUGR

04 Kawasaki disease

Conjunctival injection
ไม่มีขี้ตา limbal sparing

Strawberry tongue
ปากแดงแตก

Periungual desquamation
ระยะ subacute

ไข้ ≥5 วัน + 4 ใน 5:

1. Bilateral **non-purulent** bulbar conjunctival injection
2. ปากและคอหอยเปลี่ยน: ริมฝีปากแดงแตก, **strawberry tongue**
3. มือเท้าบวมแดง → ลอกรอบเล็บ
4. **Polymorphous rash** (MP บ่อยสุด, urticarial, scarlatiniform, EM-like) · **ไม่เป็น vesicle/bulla**
5. Cervical LN >1.5 cm

รักษา: **IVIG 2 g/kg** (ลดการอักเสบของหัวใจและ coronary) + **aspirin** (ป้องกัน coronary thrombosis) · ภาวะแทรกซ้อนสำคัญคือ coronary artery aneurysm

---

05 Chikungunya, scrub typhus, secondary syphilis

Eschar
scrub typhus

Secondary syphilis
ผื่นฝ่ามือ

- **Chikungunya** (*Aedes*, Togaviridae): ไข้สูงเฉียบพลัน + **polyarthralgia สมมาตร** ข้อเล็ก · MP rash 50–60% · **Chik sign** (สีคล้ำที่จมูก) · ทารก <6 เดือน bullae 40% · รักษาตามอาการ ใช้ paracetamol **ตัด dengue ก่อนให้ NSAIDs**
- **Scrub typhus** (*Orientia tsutsugamushi* จาก chigger): ไข้สูง conjunctival hyperemia LN ตับ ม้ามโต + **eschar** ที่จุดถูกกัด + MP rash · รักษา **doxycycline หรือ azithromycin**
- **Secondary syphilis**: ผื่นที่ **ฝ่ามือฝ่าเท้า** · VDRL บวก · **benzathine penicillin G** 50,000 U/kg (สูงสุด 2.4 ล้านยูนิต) IM ครั้งเดียว

---

06 Fever with vesicles: HFMD vs varicella

HFMD
oral ulcers

HFMD
oval vesicles ที่เท้า

Varicella
multistage ที่ลำตัว

	Chickenpox	HFMD
เชื้อ	VZV (HHV-3) · ฟักตัว 10–21 วัน	Coxsackie A6, A16, **EV71** · ฟักตัว 3–6 วัน
ติดต่อ	**Airborne + contact** · ติดต่อ 1–2 วันก่อนผื่นจนตกสะเก็ดหมด · household 87%	Fecal–oral, droplet · ล้างมือด้วย **สบู่** (alcohol gel ฆ่า non-enveloped virus ได้ไม่ดี)
ผื่น	**Multistage** (papule, vesicle, pustule, crust พร้อมกัน) คัน หนาแน่นที่ **ลำตัว** > แขนขา · mucosa น้อย	**Monomorphic** papulovesicle ที่ **มือ เท้า ก้น เข่า** + **oral ulcer** เด่น
ตรวจ	Tzanck, PCR จาก vesicle	Enterovirus PCR (stool, throat, vesicle)
รักษา	Acyclovir · **ห้าม aspirin (Reye syndrome)**	Supportive, ให้น้ำ, xylocaine viscous · **encephalitis → admit + IVIG**
หยุดเรียน	จนทุกตุ่มตกสะเก็ด	อย่างน้อย 7 วัน

Warning signs ของ EV71 brainstem encephalitis
ไข้ ≥39°C หรือ ≥48 ชม., กระสับกระส่าย, **myoclonus**, tremor, ataxia, nystagmus, CN palsy, autonomic dysfunction (tachycardia, tachypnea, perfusion ไม่ดี) → admit + IVIG

Oral acyclovir ใน varicella: ไม่แนะนำ routine ในเด็ก <12 ปีที่แข็งแรง · พิจารณาในวัยรุ่น >12 ปี/ผู้ใหญ่, โรคผิวหนังหรือปอดเรื้อรัง, ได้ aspirin ระยะยาว, ได้ steroid, secondary household contact, ตั้งครรภ์ (ไตรมาส 2–3) · **IV acyclovir**: ภูมิต่ำ, รุนแรง/disseminated (ปอดอักเสบ ตับ สมอง DIC, hemorrhagic chickenpox)

07 Toxin-mediated: SSSS และ TSS ในเด็ก

SSSS
crust รอบปาก ผิวลอก

- **SSSS**: เด็ก <5 ปี (ไม่มีภูมิ ไตกำจัด toxin ไม่ดี) · exfoliative toxin ตัด **desmoglein 1** → แยกใต้ granular layer · ผื่นแดงเจ็บเริ่มที่ซอกพับและรอบปาก → bulla บาง Nikolsky + · **ไม่มี mucosa** (Dsg3 ชดเชย) · **culture จาก bulla ลบ** (ต่างจาก bullous impetigo) · รักษา cloxacillin/cefazolin (+ clindamycin ถ้ารุนแรง) 10–14 วัน + ดูแลแผลและสารน้ำ
- **TSS**: superantigen (TSST-1 ของ *S. aureus*, SPEA ของ *S. pyogenes*) กระตุ้น T cell 5–30% → cytokine storm · ไข้ + **diffuse erythroderma เหมือนผิวไหม้แดด** + hypotension + หลายอวัยวะ · ลอกเป็นแผ่นที่ฝ่ามือฝ่าเท้าหลัง 1 สัปดาห์ · strep TSS มี bacteremia 60% · รักษา: สารน้ำ ± vasopressor, **anti-staphylococcal + clindamycin**, IVIG ในรายดื้อ, **source control** (ระบายหนอง, เอา tampon ออก)

---

08 Fever with petechiae/purpura

Meningococcemia
stellate purpura

Glass test
non-blanchable

Dengue
convalescent rash

Meningococcemia (*Neisseria meningitidis*)

- ไทยพบ serogroup **B** มากสุด รองลงมา A · ฟักตัว 1–10 วัน (มัก <4) · ไข้ทันที ปวดหัว หนาวสั่น ส่วนใหญ่มาโรงพยาบาลใน <24 ชม.
- ผื่น macule → MP → **petechiae ภายในชั่วโมง** → **purpura ขนาดใหญ่รูปดาว (stellate)** · **purpura fulminans** จาก intravascular thrombosis · Waterhouse–Friderichsen (adrenal hemorrhage)
- วินิจฉัย: blood, CSF, ผื่น → Gram stain (**gram-negative diplococci**) และ culture
- รักษา: **ceftriaxone หรือ cefotaxime** 7 วัน · **droplet precaution ถึง 24 ชม. หลังเริ่มยา** · รายงานโรค
- **Prophylaxis ให้ close contact** ภายใน 24 ชม.: คนในบ้าน, นอนที่เดียวกันหรือ daycare เดียวกันใน 7 วันก่อนป่วย, สัมผัสน้ำลายโดยตรง (จูบ ใช้ช้อนแก้วร่วม, บุคลากรที่ CPR/ใส่ท่อโดยไม่ใส่หน้ากาก), นั่งข้างกันบนเครื่องบิน >8 ชม. · **หญิงตั้งครรภ์ห้ามใช้ rifampicin/ciprofloxacin** (ใช้ ceftriaxone)

Dengue

ไข้สูงลอย 2–7 วัน ปวดเมื่อย ปวดกระบอกตา มีเลือดออก WBC <5,000, plt <150,000 · DHF ต้องมี plasma leakage (Hct ↑ ≥20%, effusion, albumin <3.5) · **Convalescent rash** ช่วงฟื้น: “**white islands in a sea of red**” คัน

09 สไลด์สรุปก่อนเข้าห้องสอบ

ไข้กับผื่น: เวลา

- Measles: ผื่นหลังไข้ 4 วัน ไข้ยังสูง
- Roseola: ผื่นเมื่อไข้ลง
- Rubella: ผื่นพร้อมไข้ต่ำ
- KD: ไข้ ≥5 วัน

Varicella: ไข้ 1 วันก่อนผื่น

Measles

- 3C + Koplik
- Cephalocaudal confluent → สีคล้ำลอก
- Airborne 4 วันหลังผื่น
- Vitamin A 2 วัน

SSPE 7–10 ปีหลัง

KD

- ไข้ ≥5 วัน + 4/5
- ตาแดงไม่มีขี้ตา · ปาก/ลิ้น
- มือเท้า · ผื่น · LN
- IVIG 2 g/kg + aspirin

ไม่มี vesicle

Vesicle

- Varicella: multistage ลำตัว airborne
- HFMD: monomorphic มือเท้า ปาก
- EV71: myoclonus → IVIG
- ห้าม aspirin (Reye)

HFMD: ล้างมือด้วยสบู่

Purpura + ไข้

- Meningococcemia: stellate purpura
- Ceftriaxone + droplet 24 ชม.
- Prophylaxis close contact <24 ชม.
- Dengue: white islands in sea of red

Serogroup B บ่อยสุดในไทย

Session 14 · ข้อสอบท้ายบท Fever with rash in children

กดตัวเลือกเพื่อดูว่าถูกหรือผิดและเหตุผลของทุกตัวเลือก ข้อที่มีภาพให้ลองพิมพ์ describe lesion ก่อนเปิดเฉลย หรือเปิด “จับเวลา 45 วิ” เพื่อซ้อมแบบสอบจริง

Question #1

OSPE · Describe lesion

A 4-year-old child has fever, cough, coryza and conjunctivitis; a red rash started on the face and spread to the body. Describe the lesion.

Model answer

Generalized multiple erythematous **macules and papules**, discrete becoming **confluent** into patches, on the face spreading to the trunk and extremities (cephalocaudal).

จุดสำคัญ: erythematous MP · confluent · face → trunk

Measles

Question #2

Measles

What is true about this disease?

- **A.** It requires droplet precautions only
- **B.** It is caused by an enterovirus
- **C.** No vaccine is available
- **D.** It requires airborne precautions — Correct
- **E.** The rash appears before fever

Correct Answer: D

- **A** ต้องเป็น airborne
- **B** Enterovirus ทำให้เกิด HFMD
- **C** มี MMR
- **D** ถูก: airborne isolation ถึง 4 วันหลังผื่นขึ้น
- **E** ไข้และ 3C มาก่อนผื่น ~4 วัน

Question #3

Measles

Which supplement reduces morbidity and mortality in children with acute measles?

- **A.** Vitamin C
- **B.** Vitamin A — Correct
- **C.** Zinc
- **D.** Vitamin D
- **E.** Iron

Correct Answer: B

- **A** ไม่ใช่
- **B** ถูก: WHO แนะนำ vitamin A ทุกรายติดต่อกัน 2 วัน (≥1 ปี 200,000 IU)
- **C** ใช้ในท้องเสีย
- **D** ไม่ใช่
- **E** ไม่ใช่

Question #4

Roseola

A 9-month-old had high fever for 3 days treated with ibuprofen. This morning the fever subsided and a pink rash appeared over the chest and back. She is eating well. Next step?

- **A.** Blood cultures and IV antibiotics
- **B.** Antiviral therapy
- **C.** Reassurance — Correct
- **D.** Lumbar puncture
- **E.** Skin biopsy

Correct Answer: C

- **A** เด็กดูดี
- **B** ไม่จำเป็น
- **C** ถูก: roseola infantum (HHV-6) ผื่นขึ้นเมื่อไข้ลง หายเอง
- **D** ไม่มีอาการทาง CNS
- **E** ไม่จำเป็น

Question #5

Rubella

Which feature favours rubella over measles?

- **A.** Koplik spots
- **B.** Confluent rash with high fever
- **C.** Low-grade fever, discrete rash fading within 3 days, postauricular and suboccipital lymphadenopathy — Correct
- **D.** Desquamation after rash
- **E.** Rash appearing on day 4 of fever

Correct Answer: C

- **A** เป็นของ measles
- **B** เป็นของ measles
- **C** ถูก
- **D** Measles หายด้วยการลอกและสีคล้ำ
- **E** เป็นของ measles

Question #6

Congenital rubella

The classic triad of congenital rubella syndrome is

- **A.** Hydrocephalus, chorioretinitis, intracranial calcification
- **B.** Cataract, cardiac defect (PDA), sensorineural hearing loss — Correct
- **C.** Limb hypoplasia, scarring, microphthalmia
- **D.** Hutchinson teeth, saddle nose, interstitial keratitis
- **E.** Hepatosplenomegaly, jaundice, rash

Correct Answer: B

- **A** เป็นของ toxoplasmosis
- **B** ถูก
- **C** เป็นของ congenital varicella
- **D** เป็นของ congenital syphilis
- **E** ไม่จำเพาะ

Question #7

Kawasaki

A 2-year-old has 6 days of fever, bilateral non-purulent conjunctival injection, cracked red lips with strawberry tongue, swollen red hands and a polymorphous rash. Best treatment?

- **A.** Oral amoxicillin
- **B.** IVIG 2 g/kg plus aspirin — Correct
- **C.** Systemic acyclovir
- **D.** Supportive care only
- **E.** Ceftriaxone

Correct Answer: B

- **A** ไม่ใช่การติดเชื้อแบคทีเรีย
- **B** ถูก: Kawasaki disease (ไข้ ≥5 วัน + 4/5) → IVIG + aspirin เพื่อป้องกัน coronary aneurysm
- **C** ไม่ใช่ไวรัส herpes
- **D** อันตรายเพราะเสี่ยง coronary aneurysm
- **E** ไม่ใช่

Question #8

OSPE · Describe lesion

A 3-year-old has fever and poor appetite for 2 days with oral ulcers and this rash. Describe the lesion.

Model answer

Multiple discrete well-defined erythematous **papules and oval vesicles** on the soles/feet (with oral ulcers).

จุดสำคัญ: papulovesicle · oval · มือ/เท้า + oral ulcer

Hand, foot and mouth disease

Question #9

HFMD

The child becomes lethargic with myoclonic jerks. Appropriate management?

- **A.** Oral acyclovir
- **B.** High-dose IV corticosteroids
- **C.** Admit and give IVIG — Correct
- **D.** Antipyretics only at home
- **E.** Broad-spectrum antibiotics only

Correct Answer: C

- **A** Enterovirus ไม่ตอบสนองต่อ acyclovir
- **B** ไม่ใช่การรักษาหลัก
- **C** ถูก: warning signs ของ EV71 brainstem encephalitis (myoclonus, lethargy) → admit + IVIG
- **D** อันตราย
- **E** ไม่ใช่แบคทีเรีย

Question #10

Varicella

Which statement about chickenpox is correct?

- **A.** Lesions are monomorphic
- **B.** Aspirin is preferred for fever
- **C.** Lesions are multistage, denser on the trunk; airborne and contact precautions until all crusted — Correct
- **D.** It spreads only by fecal–oral route
- **E.** Oral acyclovir is mandatory for all healthy children under 12

Correct Answer: C

- **A** เป็นลักษณะของ HFMD
- **B** ห้าม aspirin เพราะ Reye syndrome
- **C** ถูก
- **D** ติดต่อทาง airborne และ contact
- **E** ไม่แนะนำ routine ในเด็ก <12 ปีที่แข็งแรง

Question #11

Meningococcemia

A 1-year-old with sudden high fever and drowsiness develops rapidly spreading non-blanching stellate purpura. Which statement is correct?

- **A.** Start ceftriaxone immediately and keep droplet precautions until 24 h of therapy — Correct
- **B.** Wait for blood culture before antibiotics
- **C.** Prophylaxis is not needed for household contacts
- **D.** Rifampicin prophylaxis is preferred for a pregnant contact
- **E.** Gram stain shows gram-positive cocci in chains

Correct Answer: A

- **A** ถูก: meningococcemia เป็นภาวะฉุกเฉิน ให้ ceftriaxone/cefotaxime ทันที
- **B** ห้ามรอ
- **C** Close contact ต้องได้ prophylaxis ภายใน 24 ชม.
- **D** หญิงตั้งครรภ์ห้าม rifampicin/ciprofloxacin ใช้ ceftriaxone
- **E** N. meningitidis เป็น gram-negative diplococci

Question #12

SSSS

In staphylococcal scalded skin syndrome, culture from an intact bulla is usually

- **A.** Positive for S. aureus
- **B.** Negative, because the blistering is caused by circulating toxin — Correct
- **C.** Positive for Streptococcus
- **D.** Positive for HSV
- **E.** Positive for Candida

Correct Answer: B

- **A** เป็นของ bullous impetigo
- **B** ถูก: SSSS เกิดจาก toxin ที่กระจายในเลือด ควร culture จากจุดติดเชื้อปฐมภูมิหรือจมูก/รอบตา/รอบทวาร
- **C** ไม่ใช่
- **D** ไม่ใช่
- **E** ไม่ใช่

Question #13

Dengue

During recovery from dengue, a child develops a pruritic confluent erythema with multiple small round islands of normal skin. This is

- **A.** Measles rash
- **B.** Convalescent rash (“white islands in a sea of red”) — Correct
- **C.** Urticaria from paracetamol
- **D.** Meningococcal purpura
- **E.** Scarlet fever

Correct Answer: B

- **A** ไม่ใช่
- **B** ถูก
- **C** ไม่ใช่ลักษณะนี้
- **D** ไม่ใช่
- **E** Scarlet เป็น sandpaper

ข้อสอบจริง · **ล้างไฮไลท์ของบทนี้**